

„Lehet, hogy a nyelv elvész, de az értékek itt maradnak”

Beszélgetés István Annával

István Anna a békéscsabai Szlovák Kultúra Háza megálmodója és igazgatója, a Magyarország dél-alföldi régiójában, Romániában és Szerbiában élő szlovákság sokoldalú együttműködésének feltámasztója, a közösségépítés, a civil szervezeti lét alapos ismerője. A magyarországi szlovákság közismert és elismert képviselőjével a békés megyei Kunágótán beszélgettünk. Legutóbb Péter-Pálkor, a Szlovák Kultúra Házában működő Rozmaring hímező szakkör tevékenységéhez nyújtott támogatásért vehetett át kitüntetést. Az általa vezetett – Magyarországon egyedülálló módon, nemzetiségi civil szervezet tulajdonában lévő – tiszteletet parancsoló kulturális központ számos más, szintén a szlovák kultúrát ápoló művészeti csoportnak és klubnak otthona. Beszélgetésünk egyik központi gondolata a nemzedékek közötti párbeszéd, amelyre a Csabai Szlovákok Szervezete és a Szlovák Kultúra Háza egyaránt jó példát mutat.

– Mindig fontosnak tartottad az idősebbektől örökölt és a középkorúak által őrzött, illetve teremtett értékek továbbadását a fiataloknak, a hazai szlovák közelet következő nemzedékeinek.

– Ez valóban rendkívül fontos törekvésem, de nemcsak nekem, hanem a munkatársaimnak is. Amikor felépült a ház, Ancsin Pálnéval (Erzsike néni) és a nemrég elhunyt Duna Jutka néni) kezdtünk el benne együtt dolgozni. Később vettük fel Krajcsovics Hajnalkát, aki olyan ügyes, hogy lassan túlszárnyal engem is a tudásban. Szükségünk van ugyanis olyan fiatal, lendületes emberekre, akik képesek követni a mostanában gyakori törvényi változásokat, ami elengedhetetlen a feladataink teljesítéséhez. Ezt a munkát, sok-sok más feladat mellett nálunk már Hajnalka végzi. Kezdetben Duna Jutka néni ügyelt a ház működésére és Erzsike néni figyelt arra, hogy lehetőség szerint minden korosztállyal kapcsolatban legyünk. Arra, hogy rendezvényeinkkel megtaláljuk és elérjük a különböző rétegekhez és korcsoportokhoz tartozó embereket.

Eleinte nagyon érdekes volt a közvélemény számára, hogy megszületett egy szlovák ház, amely a Csabai Szlovákok Szervezetének tulajdonát képezi. Ráadásul nem egy kis mézeskalács házikóra emlékeztet, hanem egy tisztes méretű épület Békéscsaba közepén.

Éveken keresztül azzal foglalkoztam, hogy a különböző rendű s rangú hazai és szlovákiai politikusokat meg magánszemélyeket fogadtam, hogy megmutassam nekik a város nevezetességeit, elmeséljem a ház történetét. Alig ment el az egyik csoport, már úton volt a következő. Elkészítettük a ház propagandaanyagait, azokat a szóróanyagokat, amelyekkel tájékoztattuk a hozzánk látogatókat, hogy Magyarországnak és a világnak ezen a szegletén is élnek szlovákok, akik rokonságban vannak a romániai és a vajdasági szlovákokkal.

– A Szlovák Kultúra Házában működő művészeti csoportok és közösségek tagjai többségükben az idősebbek

közül kerülnek ki, akik számára még természetes a csabai szlovák nyelvjárás ismerete. Sokkal nehezebb a fiatalok megszólítása, akik már más életmódot élnek, az itteni nyelvjárást nem beszélik, a szlovák számukra tanult nyelv, de szerencsés esetben van érzelmi kötődésük a nyelvhez és a kultúrához. Hogyan keresitek a kapcsolatot velük?

– Eleinte úgy gondoltuk, szabadon keverhetjük életkor szerint a csoportokat, ma azonban már tudjuk, hogy nem lehet. A csoportok ugyan az adott tevékenység mentén szerveződnek, de ha együtt dolgoznak, a tagjai összeszoknak, s csak nehezen engednek be maguk közé valakit. Még ha adott esetben be is fogadnák őket, a fiatalabbak nem feltétlenül vágnak a közös időtöltésre az idősebbekkel. Éppen ezért azonos tevékenységgel több, eltérő korösszetételű csoportot működtetünk. Bízom benne, hogy fiatalok is egyre többen jönnek. A citerások között például csak fiatalok vannak, de a kórusokból van többféle korú is.

Ezeknek Ocsovszki Ildikó a vezetője, aki nagy lelkiismeretességgel gyűjti a régi szlovák népdalokat. Természetesen nemcsak a szövegüket, hanem a dallamukat is, s könyveket ad ki kottagyűjteménnyel ezekből. Így élnek tovább a dalaink, hiszen Békéscsabán sokan ugyan már nem beszélik a nyelvet, de a szülőktől, vagy a lakodalmakban hallott nótákra

mégis emlékeznek. Ugyanilyen fontos a citerának, mint hangszernek a megőrzése is. Ancsin Pálné volt az, aki sok évvel, talán húsz évvel ezelőtt elkezdte összegyűjteni a citerásokat. Azokat a gyerekeket, akik hajlandóak voltak a hangszerrel foglalkozni, az egész országból egy táborba hívta és igyekezett képezni őket. Az idősebbeknek egyébként, szintén Erzsike néni kezdeményezésének köszönhetően, majdnem minden Békés megyei szlovák településen vannak citerás csoportjaik. Meg kell említenem még Sutyinszki Jánost is, aki tanári pályafutása alatt rengeteg csoporttal dolgozott, tankönyveket adott ki, dalokat gyűjtött, különböző hangszereken játszik. Ő nemcsak szlovák, hanem magyar kórusokat is vezetett és népdalfeldolgozásokat készített kórusok számára. János ugyan „csak” tag nálunk, de nagyon büszke vagyok rá és csak remélni merem, hogy mindig találunk újabb embereket, akik hozzájuk hasonlóan tenni akarnak valamit a közösség megtartásáért.

A pályám során talán a már említett hímző szakkörünkre vagyok a legbüszkébb. A sikerük természetesen nem nekem, vagy a kollégáimnak köszönhető elsősorban, hanem a csoportvezetőnek, Illés Károlynénak, akit a Népművészet mestere kitüntető címmel is elismertek. Ő vitte sikerre a most tizenkét éves hímző szakkörünket, a Rozmaringot. Büszke vagyok rájuk olyan emberként is, aki a közösségek életét szervezem, mert a szakkör éveken keresztül külön kiemelt díjakat szerzett az országos népművészeti kiállításokon, tavaly pedig elnyerte az országos népművészeti mozgalom Gránátalma-díját. Nagyon dolgoznak, gyönyörű munkák kerülnek ki a kezeik közül. Annyi rendkívül jó tervezője ezeknek a kézimunkáknak. A mai szobabelsőkbe és konyhába jól beillő textíliákat, de öltözeteket is hímeznek. A mozgalomban működnek fazekasok is, ezért odafigyelnek, hogy hímzett textiljeik harmonizáljanak a fazekas- és famunkákkal. A szakkörben nemcsak különböző tájegységek jellegzetességeit sajátítják el, hanem az öltéstechnikákat, az eltérő motívumvilágokat is. Ezekből tervezik meg aztán a mai használatra alkalmas darabokat. Az országos kiállításnak mindig a Magyar Néprajzi Múzeum ad otthont. Különösen büszkén mentem végig a termeken, mert ezen a tárlaton a kiállított kb. 1200 darabból 150 volt a mienk és minden darab alá oda volt írva, hogy Rozmaring szakkör, Békéscsaba, Szlovák Kultúra Háza. Azért voltam meghatódva, mert ennél nagyobb eredményt egy népművelőnek, vagy közösség-szervezőnek nemigen lehet elérnie. Mert igaz ugyan, hogy ez az ő munkájuk, de valahol mi is benne vagyunk. Mindig elismeréssel gondolok a szakkörben tevékenykedő nők korántsem könnyű kedvtelésére,

hiszen számos munkafázisuk van, a gyűjtéstől a papírra való kiszúráson keresztül, a papírról a textilre történő másolásig, és magáig a hímzésig, a színek összehangolásáig. Közben mindvégig meg kell őrizni a hagyományokat, azt a motívumkincset, amelyet nagyanyáink és azok szülei a szűrőkön kihímezve hagytak ránk. Ez lassan kivész a környezetünkől, mert már senki nem hord slingelt szoknyát és ott-hon vagy az utcán nem jár népviseletben, legfeljebb a színpadon veszi fel. Tudni kell, hogy a különböző Békés megyei szűcsközpontoknak más-más díszítései voltak. A tótkomlósi, a békéscsabai, a mezőberényi és a szarvasi szűcsök szlovák motívumokat hímeztek a ködmönjeikre, míg például a békésiek magyar motívumokat használtak.

– A Csabai Szlovákok Szervezetének egyik legfontosabb célja a szlovák közösség megtartása, „nyomok” elhelyezése a köztereken. E cél megvalósulásához könyvkiadással, emléktábla-állítással, rendezvényszervezéssel és számos más tevékenységgel járulnak hozzá.

– Az emléktábla-állítást külön kiemelném. Ez is rendkívül fontos része a munkánknak, amelyet nem mi kezdtünk el a városban, hanem a városszépítő egyesület, amellyel nagy barátságba keveredtünk. Közösén állítottunk táblákat a különböző békéscsabai vagy itt megfordult kiváló személyiségeknek. Nem is tudom felsorolni, hány ilyen táblát helyeztünk el, de sokat. Legutóbb például Ady Endre és Áchim L. András¹ találkozásának emlékére helyeztünk el táblát, megkoszorúztuk a szintén közösén állított Linder-emléktáblát² és Ján Pravofub Bella³

¹ Áchim L. András (teljes nevén Áchim Liker András, 1871-1911) agrárpolitikus.

² Linder László (1893-1980) evangélikus lelkész, néprajzi gyűjtőnek és édesapjának, Linder Károlynak állít emléket, aki 1871-1920 között volt a békéscsabai evangélikus közösség lelkésze.

³ Ján Pravofub Bella (1836-1924) pedagógus és publicista.

kétnyelvű tábláját a Szlovák Kultúra Házának falán. Az Achim és Ady táblát a Városvédő és Városszépítő Egyesület állította és ebben a munkában szervezetünk vezetőségi tagjai, Somogyi Józsefné, Hankó András és Ancsin Pálné jeleskedtek. Ezekre a táblákra is büszke vagyok, mert amíg le nem veteti őket valaki, addig hirdetik azt a gyakran ember feletti munkát, amelyet ezek a személyek a békéscsabaiak, a város környékén élők és a szlovákság megőrzése érdekében végeztek.

Ugyanilyen fontos megismertetni a helyi lakossággal, a hazai látogatókkal és a Szlovákiából érkezőkkel azt a tényt, hogy itt olyan szlovákok élnek, akik csaknem háromszáz év után is őrzik a nyelvüket. Bár egyre kevesebben használják, de még nagyon sokan értik. A nagy fájdalomunk az, hogy a legfiatalabbak, amikor iskolába kerülnek, már nem beszélnek szlovákul, tehát az iskolában kezdik tanulni a nyelvet. Az ott eltöltött tizenkét (8+4) év arra elegendő, hogy hibákkal bár, de képesek legyenek kifejezni magukat szlovákul és értsék a nyelvet. Aki pedig tökéletesíteni akarja a nyelvtudását, az előtt nyitva áll az út Szlovákiába, ahol bármilyen szakon tanulhat szlovákul. Nekünk erre van szükségünk, mert egyre inkább elveszítjük azokat az embereket, akik képesek a szlovák nyelvet írásban is használni, vagy azon olvasni, esetleg irodalmi műveket alkotni, ami rendkívül fontos lenne. Ezek egy nemzetiségi közösség kulturáltságának függvényei.

Nem kevésbé fontos, hogy az ifjú nemzedékkel is foglalkozzunk, hogy képezzük azokat a fiatalokat, akik hajlandók az idejüket, türelmüket és tudásukat belefektetni abba a munkába, amely a szlovák értékek fennmaradásához szükséges. Mindez azért fontos, mert Szlovákiában az elmúlt húsz évben rendkívül sok emberrel ismertettük meg a tényt, hogy itt vagyunk a magunk sajátos kultúrájával, amely itt jött létre és nem a mai Szlovákia területéről hoztuk magunkkal. Fontos számunkra, hogy elismerjenek bennünket, mint szlovák származású embereket, annak ellenére is, hogy ami nálunk használatos, az lényegesen eltér az irodalmi szlovák nyelvtől. Többszörösen szlovák emberek is vannak, akik – bár összesen felmenőik Békéscsabán éltek és a vezetéknevük

megtalálható az első telepések névsorában –, ma már gyakran nem használják a szlovák nyelvet, amit azonban még a középkorúak között is rengetegen értenek.

– Azok közé tartozol, akik nagyon fontosnak tartják az itteni szlovákság háromszáz év alatt felhalmozott értékeinek turisztikai célú hasznosítását is. Mi az, amit ezen a területen tesztek és elértetek?

– Erre csak hosszan lehet válaszolni. Azon túlmenően, hogy vannak értékteremtő, értékmegőrző csoportjaink, az ilyen szervezeteknek, mint amilyenek mi is vagyunk, feladatuk része, hogy minél szélesebb körben megismertessék mindazt, amivel foglalkoznak. Ezt szolgálják a fesztiváljaink, a különböző nagyrendezvényeink, néprajzi és irodalmi konferenciáink, a tájházakban rendezett események.

A szakácsművészet elővétele is. Sok esetben ugyanis már minden egyéb kötődés megszűnt, de a konyhai, étkezési szokásokat még mindenki őrzi, hiszen ezek – legalábbis eddig – anyáról lányára hagyományozódtak. Az emberek szeretik a tájjellegű ételeket. Ha ezek ráadásul szlovák jellegűek, az nekünk is rendkívüli élmény. Ismét megtanítottuk mi az, hogy „cigánka”. Egy kutató bebizonyította, hogy a mostani Szlovákia területén is ismert volt az 1500-as években, de ma már Békéscsabán kívül sehol másol nem készítik ezt a nagyon ízletes disznótoros ételt. Májból, hagymából és tojásból készül, a disznó rechejába van becsomagolva és abban megsütve.

Itt kell megemlítenem a csabai kolbászt is, amely az elmúlt tíz-tizenöt évben – annak köszönhetően, hogy voltak néhányan, akik a kolbászfesztivált kitárlták, megszervezték, és évről évre egyre nagyobb bővült – rendkívül nagy ismertséget hozott Békéscsabának. Mára eljutottunk oda, hogy októberenként egy-egy ilyen fesztiválra ötven-hetvenezren látogatnak el. A főszerep – sütvé, nyersen, hidegen, melegen, füstölve, különböző hosszúságúra töltve – a kolbászé. A négy-öt fős csapatok egymással versengenek a gyűrásában. Tavaly például ötszáz ilyen brigád vett részt a fesztiválon.

Mint tudjuk a csabai kolbász hungarikum, de el kell mondanom: a mi itt letelepedett őseink jöttek rá

István Anna 1955-ben született Tótkomlóson. A békéscsabai szlovák gimnáziumban tett sikeres érettségi vizsga után felvételt nyert a pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karára, ahol szlovák nyelv és irodalom szakon végzett. A diploma megszerzése után Békéscsabán pályáját népművelőként kezdte a Balassi Bálint Művelődési Központban. Munka mellett szerzett újabb, népművelő diplomát az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Több évig dolgozott nemzetiségi referensként a Dél-alföldi Tankerületi Oktatási Központban. Tagja, majd elnökhelyettese volt a Magyarországi Szlovákok Szövetségének. 1989 óta a Csabai Szlovákok Szervezetének ügyvezető elnöke, a Szlovák Kultúra Háza igazgatója. István Anna a hazai szlovákság egyik legmeghatározóbb közéleti és közművelődési szakembere, aki kiemelkedő érdemeket szerzett a magyarországi szlovák kultúra megőrzésében, a szlovák-szlovák és a szlovák-magyar kapcsolatok ápolásában. Munkájának elismeréseként számos kitüntetésben részesült itthon és külföldön egyaránt. Átvethette a Magyar Köztársaság Kisebbségekért Díját, az Országos Szlovák Önkormányzat által adományozott Nemzetiségünkért Díjat, a Bessenyei György Emlékérmét, a Szlovák Köztársaságban a Szent Gorazd Emlékérmét és Romániában elsőként kapta meg az Ondrej Štefanko Díjat.

arra, miként lehet a húst úgy tartósítani, hogy a meleg nyári napokon a kukorica töréséig friss és ehető maradjon. Így született meg a füstölt csabai kolbász. A kolbászhoz szükséges pirospaprika Törökország felől érkezett a történelmi Magyarország területére, s az itteniek kitalálták, hogyan kell hasznosítani. A mi kolbászuk – amelyet minden dél-alföldi szlovák településen ugyanolyan módon készítenek – lényege az összes többi Magyarországon gyártott kolbászhoz képest, hogy nincs benne fekete bors, és mégis ízletes, csípős.

– *Érdemes a kolbász kapcsán megemlíteni a vajdasági és romániai szlovák „rokonokat” is, akik szintén gyártják, és náluk is igen jó üzletnek számít.*

– Dedinszky Gyula evangélikus lelkész írta le „A csabai kolbász” című könyvében, hogy a dél-alföldi lelkészek – főleg a szlovákok – sűrűn leveleztek egymással. Így jutottak el a receptek más településekre. Azóta mindenhol készítik. Abban szoktunk versenyezni, hogy melyikünké a csípősebb, mert ahogy azt Závada Pál is megírta „Jadviga párnája” című regényében, az az igazán jó kolbász, amelyik után a kutya vonyítani kezd.

– *Kanyarodjunk vissza a turizmushoz! Sok látogatót vonz az Alföldi Vásár is, amelynek te magad voltál a kezdeményezője és a romániai, vajdasági s magyarországi szlovákság legnagyobb közös rendezvényének számít.*

– Évekkel a Szlovák Kultúra Háza felépülése előtt volt már ugyan együttműködési szerződésünk, de a Ceausescu-uralom s a volt Jugoszlávia területén dúló polgárháború megakadályozta a kiteljesedését és sikerét. 2006-ban jutottunk el odáig, hogy a vajdasági, a romániai szlovákság és a mi dél-alföldi szlovákságunk új együttműködési megállapodást kötött. Korábban voltak olyan rendezvényeink, amelyeket minden egyes közösség külön-külön szervezett a saját tagjainak (pl. pedagógusok és más szakemberek továbbképzései, könyvkiadás, fesztiválok). Rájöttünk, hogy sokkal olcsóbbakká és jobbakká tehetjük ezeket, ha összefogunk és minden országból érkező résztvevőkkel szervezzük meg. Az első találkozónkon kezdtük átgondolni, hogy mi mindennünk van, s mit érdemes közösen csinálni. Eleinte csak nyolc, majd tizenhárom, aztán húsz, huszonhárom, huszonnyolc együttműködési projektünk lett, ami azért is fontos, mert megtakarítást jelent annak az országnak, amely a pénzt adja. Szlovákia is hozzájárul ezekhez a projektekhez, de a saját államunk forrásait is igénybe vesszük ezekre a képzésekre, találkozókra.

Nagyon fontos az is, hogy tanulunk egymástól, hiszen hasonló cipőben járunk, és egészen másfajta tudásanyagra, gyakorlati ismeretekre van szükségünk, mint a Szlovákiában élő pedagógusoknak, kulturális szakembereknek s közösségszervezőknek.

Sokáig gondolkodtunk azon, hogyan lehetne elnevezni egy olyan közös rendezvényt, amelyen mindannyian megmutatjuk az értékeinket. A közös-

ségünkhöz tartozók régen, amikor még a távolabbi atyafiságot is számon tartották, általában a vásárokon találkoztak egymással a rokonok. Ezeken kívül csak akkor látogatták meg egymást, amikor valamilyen fontos esemény, temetés, lakodalom, vagy ünnep volt. A vásárokra nemcsak saját eladásra szánt portékájukat vitték el, hanem ott vették meg a szerzőségeket, eszközöket, ruhaneműt, cipőt és mindent, amire csak szükség volt a háztartásban. Ezért döntöttünk úgy tehát, hogy az évről évre vándorló eseményt vásárnak fogjuk elnevezni és minél több embert küldünk el ezekre a rendezvényekre azok közül, akik hagyományos mesterségeket űznek, hiteles darabokat készítenek. Helyet kapnak a szőttesek, a hímzések, a bőr- és fatárgyak s az otthon főzött szappan is, amelyet ma is sokan keresnek.

Megmutatjuk a tájházainkat, ahol eredeti használati eszközöket láthatnak, de ízelítőt adunk szellemi kultúránkból is, a dalainkból, táncainkból, sajátos zenéinkből (citerásaink, vagy a vajdasági harmonikás asszonyok muzsikájából). Meghívjuk a vajdasági és a nagylaki színjátszókat, akik aztán rendre visszahívják a mieinket. Mi ez, ha nem a régi rokoni és baráti szálak újrakötése? Rengetegen találkoztak már eddig is ezeken a rendezvényeken, ismerősként üdvözlük egymást és vannak, akik nem csak a vásárokon találkoznak, hanem rendszeresen látogatják egymást. Egészen mást lehet vásárolni a Vajdaságban, mást Romániában és Magyarországon s ez is vonzó a mai ember számára.

Vannak közös kiadványaink is. Ilyen például a Dolnozemský Slovák (Alföldi Szlovák) című folyóirat, vagy a Csabai Kalendárium, amelyet régen is szívesen olvastak az emberek és ma is kedvelnek. Arra törekszünk, hogy ne csak tollforgatók írásai kapjanak helyet benne, hanem az egyszerű emberek is megosszák másokkal az élményeiket, gondolataikat. Van egy Slovenčinár (Szlováktanár) című módszertani folyóirat, amely szintén Békéscsabán jelenik meg. A Szlovák Általános Iskola és Gimnázium adja ki az Országos Szlovák Önkormányzat (OSZÖ) Pedagógiai Módszertani Központjával közösen. Az együttműködésbe bekapcsolódott az OSZÖ és annak intézményei is, elsősorban a visszatérő rendezvényeikkel, például a Szarvason évente megtartott gyermekszínjátszó találkozóval, amelyre a partnorszlovákokból is jönnek résztvevők.

Úgy döntöttünk – és ezt a kezdeményezést támogatta a Határon Túli Szlovákok Hivatala is –, hogy ezt a jól sikerült rendezvényünket elvisszük Pozsonyba, hogy minél több ember halljon rólunk, nézze meg, mivel foglalkozunk. Ez annyira jól sikerült, hogy a Régi Vásárcsarnokban több ezer ember tolongott. Nem voltunk képesek annyi kolbászt tölteni, hogy mindenkinek jusson belőle kóstoló, annak ellenére, hogy a nagybányai herókat (forgácsfánkot) is hoztak, meg mákos kukoricát, a komlósiak „kvaszjenkát” (gőzön főtt gombócot) és még sok-sok másféle finomságot. Eljöttek a háború után áttelepültek, meg az ő gyerekeik, aztán a vajdaságiak, akik az

elmúlt háború idején mentek ki Szlovákiába. Természetesen, hozták szlovákiai barátait is. Fontos célunk, hogy ők is megismerjék a kultúránknak legalább egy-egy szeletét és kedvet kapjanak ellátogatni hozzánk. Hiszen azok, akik a hegyek között születtek és ott élnek, csak félig-meddig ismerik a napfelkeltét. Felejthetetlen élmény, amikor kora reggel megyek Budapestre és látom a kelet felé forduló virágzó napraforgókat, és este, amikor jövök haza, megint szembe néznek velem. Bármennyire elcsépelten hangzik, nincs szebb tenger a hullámozó sárga búzamezőknél, amikor az ember végigtekint a síkságon „ellát a világ végéig”, és bár a falu messze van, látja a szomszéd falu tornyát.

Akik ellátogatnak hozzánk, láthatják, hogy ezeket a gyönyörű templomokat a mi őseink építették. A békéscsabai nagytemplom a legnagyobb evangélikus templom Közép-Európában. A másik (az úgynevezett kistemplom) még Mária Terézia idején épült. A Dél-Alföldön ezt a templomot emelték először téglalapokra s készítették téglából. Az első magyarországi gazdasági iskola alapítójaként ismert szarvasi lelkész, Tessedik Sámuel apja építette 1743-ban. Pedig annak idején, amikor az őseink elindultak a szülőföldjükről, csak a Tranoscius-nak nevezett evangélikus énekeskönyvet meg a Bibliát hozták magukkal a hónapok alatt. Ennyi volt az örökségük, meg az, amit tudtak... És termővé tették a földeket, felépítették a településeket, a templomokat, kutakat fúrtak, kiasták a Körösöket összekötő csatornát, újságokat adtak ki és egyesületeket hoztak létre. A szlovákságnak igen gazdag egyesületi élete volt, mielőtt betiltották volna. A szocializmus alatt egyetlen szervezetünk maradt, a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége. Később, amikor a társadalmi légkör kezdett megenyhülni, nagyon okosan létrehoztuk az önszerveződő csoportjainkat.

– Nyilván tisztában vagy a „piszkos anyagiak” előteremtésének módjával, hiszen az általad említett rendezvények és tevékenységek anyagi háttérét is meg kell teremteni.

– Pénz nélkül nem megy. Mindenre, amit csinálunk, pénz kell, és nem lehet odaállni a polgármester úr elé, hogy kérek pénzt, erre és erre. Vannak dolgok, amelyekre szívesen ad, de nem lehet állandóan ott kuncsorgni, amikor az embereknek nincs fedél a fejük fölött és nincs pénzük ételre. Van a magyarországi pályázati rendszer, amelyet, hogy úgy mondjam, nem mindig dícsérünk, de azért megéri megtanulni az ide tartozó fogásokat, mert ezekből az alapokból lehet pénzhez jutni. Ha az ember jól találja ki azt a témát, amellyel a következő évben foglalkozni akar, ha jól írja meg – mert megtanult pályázatot írni –, és el tudja mondani, hogy miért is mennyire értékes az, amit megvalósítana, akkor van esélye arra, hogy támogatást kapjon. Tavalyelőtt például nyertünk egy Grundt-wig-pályázaton,

amellyel több mint hatvanan eljutottunk Párizsba az ottani szlovákokhoz, akik aztán szintén ellátogattak hozzánk. Az anyaországi szlovákok esetében szintén egy olyan csoporttal alakítottunk ki együttműködést, amellyel korábban nem volt kapcsolatunk. A projekt keretében még egy csehországi szlovák szervezettel is munkakapcsolatba léptünk. Most ismét benyújtottunk egy Grundt-wig-pályázatot, amelyet el is fogadtak, de sok ezer másikkal együtt ezúttal nem nyertünk. Remélem, hogy a jövő évben ismét kapunk támogatást.

– Biztos pontnak számít, hogy a Szlovák Kultúra Háza, az OSZÖ Szlovák Közművelődési Központjának egyik regionális központjaként egy, az állami költségvetésből származó, stabilnak mondható összeggel rendelkezik...

– Igen, a megalakulásunk óta minden évben kapunk kilenc millió forintot az OSZÖ költségvetéséből, ami nagyon fontos, mert ebből igyekszünk a hozzánk tartozó kis régió tizenkét települése szervezeteinek és önkormányzatainak módszertani segítséget nyújtani. Azért, hogy képesek legyenek megírni azokat a pályázatokat, amelyek pár száz ezer forintot hozhatnak a konyhájukra. Ezek tehetik lehetővé, hogy valóban kinézzenek a saját falujukból, meglátogathassák a szlovákokat más hazai településeken és külföldön. Hogy ötleteket lessenek el a többiektől, találkozókat szervezzenek.

Semmi sem olyan hatékony, mint a mások tapasztalataiból való okulás. Akkor tanulja meg az ember, hogy mit és hogyan kell csinálni, amikor elmegy és azt mondja: ilyet én is tudok, majd hazamegy és megszervezi. A közösségeink így kölcsönösen erősítik egymást, újdonságot hoznak saját településük életébe. Sokan azt mondják, hogy az önkormányzatosság csak etnobiznisz. Lehet, hogy bizonyos nemzetiségek körében valóban az, de én itt Békés megyében azt tapasztalom, hogy vannak olyan településeink ahol, ha a szlovák önkormányzat nem szervezne valamilyen programot az ott élőknek, akkor semmi sem történne a faluban.

Úgy gondolom, hogy a közösségi élet nem csak azt jelenti, hogy találjak magamnak egy olyan csapatot, amelybe beilleszkedek. A közösséggel való foglalkozás azt is jelenti, hogy a körülöttem élő embereket ösztönözzem: kapcsolódjanak be valamilyen tevékenységbe, amely a hagyományápolással, értékmegőrzéssel az értékek megismertetésével függ össze. A mai közösségi vezetők és az ifjúság számára ez az egyik legfontosabb feladat. Lehet, hogy a nyelv elvész, de az értékek itt maradnak. Képesnek kell lennünk megmutatni ezeket az értékeket a többségi nemzetnek és a szlovákiaiaknak is. Hogy ezt vagy azt, a mi ősrünk találta ki, vagy készítette el annak idején és képesek voltunk megőrizni a mai emberek számára is.

Racs-kó Erzsébet